

Restaurarea icoanei pe sticlă *Sfântul Mucenic Dimitrie*

Alina Geanina IONESCU*

Abstract

Restoration of the Icon on glass *Holy Great-Martyr Demetrius*

The icon is part of the ASTRA Museum Collection. *The icon on glass Holy Great-Martyr Demetrius, icon from the Valea Sebeșului or Mărginimea Sibiului, dating from the second half of the 19th century, benefited from restoration interventions within the 7th edition of the Restoration Workshop organized by the ASTRA Museum from Sibiu through the ASTRA Centre for Heritage. The existing damages were caused by the passage of time, inappropriate handling and mechanical shocks. The restoration interventions performed were determined by the precarious state of preservation of this piece. Besides the chemical and biological investigations, X-ray fluorescence analyses were performed during the event.*

Keywords: *Holy Great-Martyr Demetrius*, icon on glass, consolidation, restoration, recovery.

Icoana pe sticlă *Sfântul Mucenic Dimitrie* (Fig. 1), cu nr. inv. 1394 AL (Fig. 2) face parte din Colecția Muzeului ASTRA. Dimensiunile icoanei, cu ramă, rezultate în urma măsurătorilor noastre sunt cuprinse între 47-47,6 x 41,7-42 cm. Dimensiunile icoanei, fără ramă, sunt cuprinse între 36,5 x 31,5 cm.

Ca intervenții anterioare identificate la icoana pe sticlă *Sfântul Mucenic Dimitrie* menționăm cuiele metalice neconstitutive, agățătoarea din sfoară, banda adezivă din hârtie prezentă pe fața nepictată a sticlei. La această icoană cu hârtie argintată constitutivă ce formează fundalul icoanei, remarcăm cromatica restrânsă: negru, gri, verde, roșu, alb, brun. Rama icoanei este redată în tonalități de brun închis și brun roșcat, decorată cu flori punctiforme aurii.

Starea de conservare a icoanei înainte de restaurare a fost condiționată de îmbătrânirea materialelor¹ și de conservarea defectuoasă. La ramă, factorii de degradare au dus la mici pierderi de material lemnos, uzură funcțională, depuneri superficiale și aderente. Menționăm existența unui nod căzător în structura ramei (bagheta din dreapta – vedere dinspre față) și prezența atacului inactiv de insecte xilofage *Anobium punctatum*. Rama este instabilă, iar glaja² este spartă în două

* Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane, Bd. Victoriei 5-7, 550024, Sibiu, România (alina.ionescu@ulbsibiu.ro).

¹ Bucur Mirel-Vasile, “Restoring a Reverse Glass Icon with the Theme “The Holy Martyrs George and Theodore Tiron,” *BRUKENTHAL. ACTA MUSEI*, XV / 4 (2020), 779.

² Dancu Iuliana, Dancu Dumitru, *Pictura țărănească pe sticlă* (București: Editura Meridiane, 1975), 36-37.

fragmente. Capacul icoanei, format din două planșe montate pe verticală prin intermediul cepurilor din lemn originale și a cuielor metalice necostitutive, prezintă fisuri și crăpături, pierderi de material lemnos, atac inactiv de insect xilofage *Anobium punctatum*, depuneri aderente. Hârtia argintată constitutivă care constituie fundalul icoanei prezintă depuneri superficiale și aderente, halouri de umiditate, rupturi semnificative și pierderi marginale. La nivelul peliculei de culoare semnalăm depuneri marginale superficiale și aderente, pulverulența peliculei de culoare, lacune de culoare, uzură marginală datorată contactului sticlei cu falțul ramei.

Investigațiile chimice³ au constat în examinări macroscopice și microscopice, teste microchimice (Fig. 3) și de ardere, solubilizări, microfotografii digitale. S-a efectuat analiza microchimică pe proba cu pigment verde pentru identificarea ionului Cu^{2+} prezent în soluție cu formarea unui precipitat brun-roșcat gelatinos, abundent. S-a identificat pigmentul verde pe bază de cupru. Analizele chimice de laborator au fost coroborate cu determinările fizico-chimice⁴ prin metoda spectroscopiei de fluorescență de raze X.⁵

Investigațiile biologice

În urma rezultatelor analizelor biologice⁶ în vederea identificării esenței lemnoase s-a constatat că rama și capacul format din două planșe montate pe verticală sunt confecționate din lemn de brad *Abies alba* (Fig. 4). După examinarea atentă și după efectuarea analizelor de laborator, icoana a beneficiat de intervenții specifice de restaurare⁷ (Fig. 5-30).

Descrierea operațiilor de restaurare

Operații preliminare

- demontarea capacului confecționat din două planșe montate pe verticală prin extragerea cepurilor din lemn originale și a cuielor metalice neconstitutive;
- îndepărtarea agățătorii din sfoară.

Operații de restaurare la capac

- curățarea mecanică cu pensule, bisturiu, lână de oțel;
- consolidarea planșelor capacului cu clei de pește 10%;

³ Cf. Buletin de analiză Nr. 829/2023 - expert investigator chimist Daniela Văcariu, C.N.M. ASTRA.

⁴ Ana Maria Vlad, Gheorghe Niculescu, *Metode instrumentale de analiză în artă și arheologie* (Iași: Editura Performantica, 2013), 52.

⁵ Suport științific acordat de expert investigator chimist Gheorghina Olariu.

⁶ Cf. Buletin de analiză Nr. 36/2023 - expert investigator biolog Ileana Chirtea, C.N.M. ASTRA.

⁷ Coordonator *Workshop de restaurare ediția a VII-a*, expert restaurator pictură, conf. univ. dr. Alina Geanina Ionescu - ULBS, director Centrul ASTRA pentru Patrimoniu, Muzeul ASTRA Sibiu; Restaurare și asistență de specialitate: restauratori Anamaria Rotaru, Florin Păun, Șerban Lazăr, Gheorghe Caraji, Ana Eugenia Mailat, Sorina Mihăescu, Ana Maria Cernica.

- completarea pierderilor de material lemnos cu material din aceeași esență cu suportul;
- chituirea pierderilor de material lemnos la capac cu rumeguș, clei și pigment în cromatica lemnului;
- curățirea chimică cu un amestec slab de solvenți, după efectuarea testelor de curățire: apă amoniacală (3 picături NH_4 în 100 ml H_2O distilată);
- integrarea cromatică a capacului cu baie pe bază de apă, în zonele cu uzură funcțională și în zonele cu completări de material.

Operații de restaurare la ramă

- curățarea mecanică cu pensule, bisturiu, lână de oțel;
- refacerea îmbinărilor ramei, adeziv și cu pene (confecționarea celor trei pene care s-au pierdut de la îmbinarea baghetelor ramei, din registrul inferior drept - vedere dinspre verso și din registrul superior stâng și drept);
- chituirea pierderilor de material lemnos la ramă cu rumeguș, clei și pigment în cromatica lemnului;
- curățirea cu un amestec slab de solvenți, după efectuarea testelor de curățire: apă amoniacală (3 picături NH_4 în 100 ml H_2O distilată);
- integrarea cromatică cu baie pe bază de apă a penelor confecționate și a ramei, în zonele cu uzură funcțională.

Operații de restaurare hârtie argintată, peliculă de culoare, suport sticlă:

- a) Intervenții la nivelul hârtiei argintate și la nivelul peliculei de culoare
 - curățirea mecanică a hârtiei argintate;
 - curățirea mecanică a peliculei de culoare, prin pensulare ușoară;
 - consolidarea parțială a peliculei de culoare cu emulsie de gălbenuș de ou cu apă distilată 1:1, cu adaos de conservant (acid salicilic);
 - fixarea parțială a peliculei de culoare prin presare ușoară, prin intermediul foliei de poliester monosiliconată, transparentă și neaderentă;
 - curățirea parțială a depunerilor existente pe suprafața peliculei de culoare cu emulsie de gălbenuș de ou cu apă distilată 1:3, prin intermediul tampoanelor de vată și mecanic, cu ajutorul bisturiului;
 - curățirea parțială a lacunelor marginale cu emulsie de gălbenuș de ou cu apă distilată 1:4;
 - degresarea zonelor lacunare marginale cu alcool etilic;
 - minimă integrare cromatică marginală prin intermediul culorilor de apă (acuarele).
- b) Intervenții la nivelul suportului din sticlă (glajă)
 - curățirea părții nepictate a sticlei și a canturilor celor două fragmente de sticlă, îndepărtând depunerile aderente cu emulsie de gălbenuș de ou cu apă distilată 1:4 și degresarea cu alcool etilic;

- consolidarea fragmentelor de sticlă (glajă) cu adeziv epoxidic bicomponent HXTAL NYL - 1; îndepărtarea surplusului de adeziv cu solvent (acetona); consolidarea celor două fragmente de sticlă prin intermediul foliei de poliester monosiliconată, transparentă și neaderentă și a preselor reci; îndepărtarea surplusului de adeziv de pe fața nepictată a sticlei, mecanic (bisturiu) și cu solvent (acetona).

Operații finale

- dublarea icoanei pe față cu sticlă de proveniență industrială;
- fixarea icoanei în ramă cu bucăți de pâslă sintetică fixate adeziv pe falțul ramei, folosind adeziv de lipire;^[1]_[5EP]
- supraînălțarea ramei cu fâșii de pâslă fixate adeziv pe toată lățimea ei, astfel încât hârtia argintată constitutivă să nu vină în contact cu capacul icoanei;
- montarea capacului prin intermediul cepurilor din lemn originale și prin intermediul holșuruburilor.

Recomandări privind modul de păstrare

Recomandăm ca icoana pe sticlă *Sfântul Mucenic Dimitrie* (Fig. 31-32), să fie depozitată sau expusă într-un mediu cu o umiditate relativă cuprinsă între 55-65%, o temperatură cuprinsă între 18-20°C, fără fluctuații ample sau bruște ale valorilor acestora, iar nivelul iluminării să nu depășească 120-150 de luși. Piesa va fi depozitată numai după ambalarea prealabilă în două tipuri de ambalaj, unul interior, moale, neutru din punct de vedere chimic (foiță japoneză) și un al doilea ambalaj exterior (carton cu aciditate redusă).

Fig. 1-2. Ansamblu față-verso, înainte de restaurare

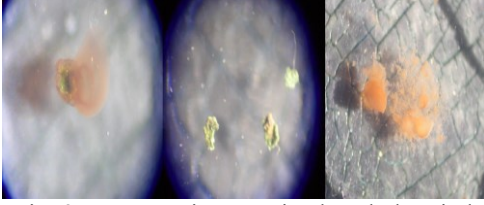

Fig. 3. Aspect microscopic al probelor și al testelor microchimice

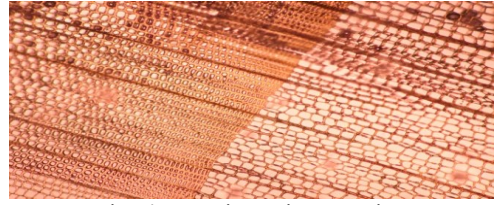

Fig. 4. Imagine microscopică.
Secțiune transversală - lemn de brad

Fig. 5. Aspect din timpul desfășurării *Workshop-ului de restaurare, ediția a VII-a*

Fig. 6-7. Aspecte, după demontarea icoanei din ramă

Fig. 8-12. Aspecte din timpul restaurării capacului

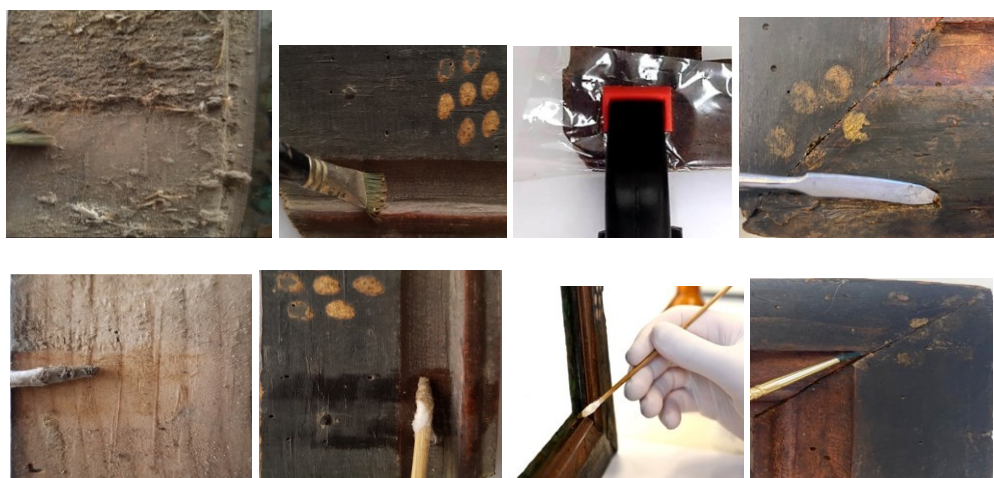

Fig. 13-20. Aspecte din timpul restaurării ramei

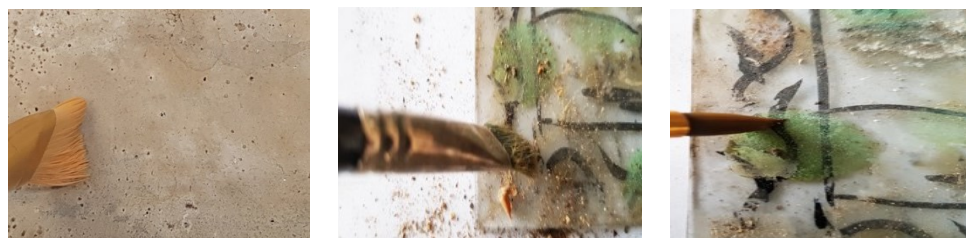

Fig. 21-23. Aspecte din timpul curățării mecanice a hârtiei argintate și din timpul intervențiilor de restaurare la nivelul peliculei de culoare

Fig. 24-26. Aspecte din timpul intervențiilor de restaurare la nivelul peliculei de culoare

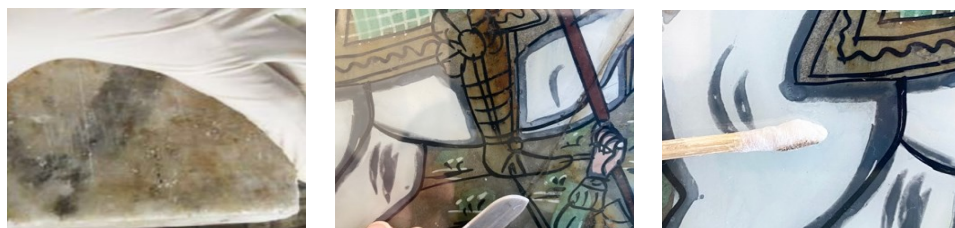

Fig. 27-29. Aspecte din timpul intervențiilor la nivelul suportului din sticlă (glază)

Fig. 30. Aspect, după montarea icoanei în ramă

Fig. 31-32. Ansamblu față-verso, după restaurare